

Цивільне право і цивільний процес

УДК 347.1

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14425145>

Зміст та межі здійснення цивільних прав

Андрій Стасів

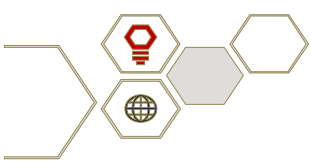
Доктор філософії, викладач Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, <https://orcid.org/0009-0009-4837-4363>

Прийнято: 19.11.2024|Опубліковано: 29.11.2024

Анотація. У статті розглянуто зміст та межі здійснення цивільних прав як одну з фундаментальних категорій цивільного права, що визначає баланс між свободою особи та суспільними інтересами. Досліджено історико-правові витоки, сучасні доктринальні підходи та принципи здійснення цивільних прав, зокрема добросовісності, розумності, справедливості та недопустимості зловживання правом, що закріплені в Цивільному кодексі України. Висвітлено механізми обмеження прав та їх значення для підтримання правопорядку й стабільності правовідносин.

Акцентовано на важливості теми в контексті протистояння збройній агресії РФ, коли правове регулювання має динамічно адаптуватися до сучасних викликів, зберігаючи при цьому фундаментальні принципи цивільного права. Обґрунтовано, що межі здійснення цивільних прав виступають гарантією захисту прав та інтересів усіх учасників правовідносин, запобігаючи їх зловживанню й конфліктам, а також слугують інструментом забезпечення національної безпеки.

Результати дослідження мають практичне значення для вдосконалення законодавства України у сфері цивільного права, зокрема в частині запобігання зловживанням правами та забезпечення гармонії між інтересами особи, суспільства й держави. Перспективними напрямками подальших досліджень

визначено аналіз міжнародного досвіду регулювання здійснення прав, адаптацію принципу пропорційності у практиці застосування права в Україні та розробку механізмів забезпечення балансу свободи й обмежень прав в умовах воєнного стану.

Зазначені положення спрямовані на зміцнення верховенства права та правопорядку, що є необхідними умовами для стабільного розвитку України в умовах сучасних викликів.

Ключові слова: цивільні права, межі здійснення, правова природа, добросовісність, зловживання правом, правопорядок.

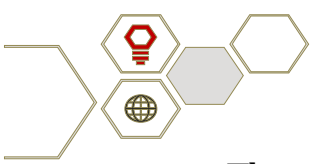
Content and Limits of Civil Rights Exercise

Andrii Stasiv

Doctor of Philosophy , Lecturer at the Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy, <https://orcid.org/0009-0009-4837-4363>

Abstract. The article examines the essence and limits of exercising civil rights as one of the fundamental categories of civil law, determining the balance between individual freedom and societal interests. The historical and legal origins, contemporary doctrinal approaches, and principles of exercising civil rights—such as good faith, reasonableness, fairness, and the prohibition of abuse of rights enshrined in the Civil Code of Ukraine—are explored. The mechanisms for limiting rights and their significance in maintaining legal order and the stability of legal relations are highlighted.

The importance of the topic is emphasized in the context of resisting Russia's armed aggression, where legal regulation must dynamically adapt to modern challenges while preserving the fundamental principles of civil law. It is substantiated that the limits of exercising civil rights serve as a safeguard for protecting the rights and interests of all participants in legal relations, preventing abuse and conflicts, and acting as a tool for ensuring national security.

The study results have practical significance for improving Ukrainian civil law, particularly in preventing the abuse of rights and ensuring harmony between the interests of individuals, society, and the state. Promising areas for further research include the analysis of international experience in regulating the exercise of rights, the adaptation of the principle of proportionality in Ukrainian legal practice, and the development of mechanisms to balance freedoms and restrictions on rights under martial law.

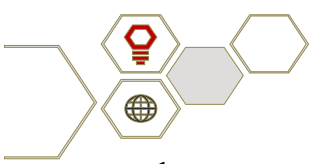
These provisions are aimed at strengthening the rule of law and legal order, which are essential conditions for Ukraine's stable development amid contemporary challenges.

Keywords: civil rights, limits of exercise, legal nature, good faith, abuse of rights, legal order.

Вступ. Постановка проблеми. Цивільні права є фундаментальною складовою правового статусу особи, адже саме вони визначають можливості громадян, юридичних осіб і держави вступати у правовідносини, реалізовувати власні інтереси та забезпечувати свободу вибору. Утвердження і захист цих прав є ключовим завданням будь-якої правової системи, що прагне досягти рівноваги між індивідуальною автономією особи та суспільними інтересами.

У сучасних умовах, коли Україна перебуває в стані протистояння збройній агресії РФ, питання здійснення цивільних прав набуває особливої актуальності. Такий механізм не лише забезпечує правову захищеність суб'єктів, але й сприяє стабілізації суспільних відносин та розвитку правової держави. У цьому контексті важливим є розуміння змісту цивільних прав, їх правової природи, меж здійснення та принципів, які визначають їх реалізацію.

Огляд літератури. Теоретичний аналіз цих питань ускладнюється необхідністю врахування як доктринальних підходів, що розвивалися в різних правових системах, так і сучасних викликів, з якими стикається правова система України. Особливої уваги потребує дослідження принципів добросовісності, розумності та справедливості, які становлять основу правового регулювання та

формують етичні межі здійснення прав. Дослідження проблематики змісту та меж здійснення цивільних прав ґрунтується на комплексному аналізі сучасних наукових праць, що розкривають різноманітні теоретико-правові аспекти цивільних правовідносин.

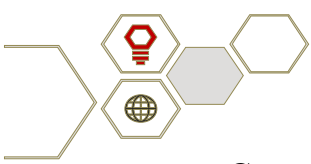
Фундаментальну базу дослідження становлять праці вітчизняних науковців, які розглядають концептуальні питання цивільного права. Зокрема, Слома В. та Москалюк Н. у своїй роботі [12] безпосередньо досліджують межі та обмеження здійснення цивільних прав, що безпосередньо корелює з метою нашого дослідження. Сімонцева Л.О. [11] розширює наукову перспективу, розглядаючи захист цивільних прав через призму діяльності органів публічної влади, що додає інтегративного виміру розумінню правової природи цивільних прав.

Філософсько-правові контексти дослідження представлені розвідками Кобко-Одарій В.С. [3], яка аналізує історичні методики інтерпретації права, та Хвойницької-Перейми Х.М. [4], що розглядає доктрину природного права крізь теологічну призму Середньовіччя. Ці дослідження дозволяють простежити еволюцію теоретичних уявлень про зміст та межі прав.

Важливий внесок у розуміння природи цивільних прав зроблено Васильєвим О. [13], який досліджує правовий аспект вчення Джона Локка про природні права людини, та Братасюком М.Г. [14], що аналізує філософсько-правові ідеї Іммануїла Канта в контексті сучасності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проведений аналіз виявляє низку невирішених наукових проблем:

- недостатньо комплексно розкрито діалектику взаємозв'язку між свободою здійснення цивільних прав та їх законодавчими обмеженнями;
- потребує поглибленого теоретичного осмислення співвідношення філософсько-правових принципів та практики реалізації цивільних прав;
- відсутній системний підхід до визначення меж здійснення цивільних прав у контексті сучасних суспільних трансформацій.

Саме ці прогалини зумовлюють актуальність та наукову цінність представленого дослідження, яке має на меті комплексне теоретичне осмислення змісту та меж здійснення цивільних прав з урахуванням сучасних філософсько-правових парадигм та практики правозастосування.

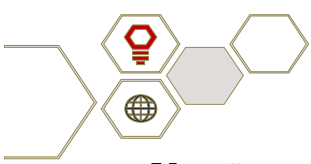
Методологічну основу дослідження складають праці вітчизняних науковців [1-14], що створюють солідне підґрунтя для поглибленого аналізу порушеної проблематики.

Формулювання цілей статті. Метою статті є теоретичне осмислення змісту та меж здійснення цивільних прав, з акцентом на їх правову природу, принципи реалізації та законодавчо встановлені обмеження. Водночас досліджуються філософсько-правові аспекти співвідношення свободи здійснення прав і їх меж, що дозволяє сформулювати рекомендації для вдосконалення правового регулювання цивільних відносин в Україні.

Результати дослідження. Цивільні права становлять одну з базових категорій правової науки, яка визначає можливості суб'єктів вступати в правовідносини, здійснювати свої інтереси та реалізовувати свободи в межах, встановлених законодавством. Їх сутність виявляється у свободі вибору поведінки, яка не суперечить праву, моральним засадам та інтересам інших учасників суспільних відносин.

У правовій природі цивільних прав ключовим є їхній дуалістичний характер: з одного боку, вони виступають як засіб задоволення особистих і майнових інтересів громадян, юридичних осіб чи держави; з іншого боку, вони є інструментом забезпечення стабільності правового порядку через обмеження свободи дій суб'єктів задля збереження рівноваги інтересів. Цивільні права передбачають обов'язковий зв'язок між свободою особи та її відповідальністю, оскільки реалізація таких прав можлива лише у контексті дотримання визначених законом обов'язків.

Суттєвим аспектом поняття цивільних прав є їх закріплення в нормативно-правових актах, які встановлюють правила поведінки, спрямовані на досягнення балансу між автономією особи та суспільними інтересами. У Цивільному кодексі

Україні закладені фундаментальні принципи здійснення цивільних прав, серед яких особливе значення мають принципи добросовісності, розумності та справедливості, що виступають орієнтирами для правозастосовної практики [1].

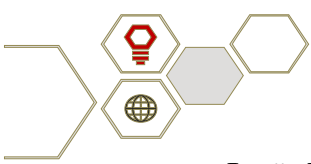
У теоретичному контексті цивільні права поділяють на особисті немайнові та майнові, кожен з яких виконує свої функції у правовій системі. Особисті немайнові права спрямовані на захист гідності, честі, свободи та інших нематеріальних благ, які мають фундаментальне значення для існування людини. Майнові ж права визначають відносини власності, управління, користування чи розпорядження матеріальними ресурсами [2].

Отже, цивільні права є складною системою взаємопов'язаних можливостей, що базуються на засадах свободи, рівності та відповідальності. Їх правова природа вимагає врахування як індивідуальних інтересів, так і суспільних потреб, що робить їх ключовим елементом у забезпеченні гармонійного розвитку правової держави та громадянського суспільства.

Історико-правовий розвиток концепції здійснення прав відображає еволюцію правової думки, де здійснення цивільних прав розглядалося як форма реалізації людської свободи та автономії, що завжди була невід'ємною частиною суспільних відносин. Така концепція зазнала змін під впливом філософії права, соціальних і економічних умов, а також розвитку державності.

Витоки концепції здійснення прав можна знайти у правовій думці Стародавнього Риму, де вперше було систематизовано приватне право. Римські юристи (Гай, Ульпіан) заклали основи дуалізму права, розмежувавши права публічні та приватні. У цьому контексті здійснення прав асоціювалося з поняттям *dominium*, яке передбачало абсолютну владу власника над речами у межах закону [3].

У середньовіччі в Європі філософія права була тісно пов'язана з релігійною доктриною, що відобразилося на концепції природних прав. Тома Аквінський і його послідовники вважали, що право людини на здійснення своїх інтересів походить від Божого закону, що обмежувало абсолютну свободу через морально-етичні норми [4].

Ідеї Просвітництва стали переломним моментом у розвитку концепції здійснення прав. Твори Джона Локка, Жана-Жака Руссо та Шарля Луї Монтеск'є акцентували увагу на свободі особи, що ґрунтується на природних правах, які повинні захищатися державою. Локк вперше запропонував ідею, що права мають межі, визначені як баланс між свободою однієї особи та свободою інших [5].

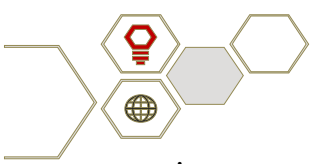
Розвиток кодифікованого права, зокрема створення Наполеонівського кодексу (1804 рік), став важливим етапом у закріпленні норм здійснення цивільних прав у рамках позитивного права [6]. Наполеонівський кодекс, який значно вплинув на європейську цивілістику, закріпив ідею, що свобода здійснення прав має базуватися на рівності перед законом і захищати приватну власність.

У XX столітті становлення міжнародних стандартів прав людини (зокрема, Загальна декларація прав людини 1948 року) дало новий імпульс до розвитку концепції здійснення прав [7]. У центрі уваги опинилися питання захисту прав особи у межах їх справедливого співіснування з суспільними нормами.

З моменту здобуття незалежності Україна стала на шлях формування сучасної доктрини цивільного права, що базується на міжнародних стандартах. Прийняття Цивільного кодексу України у 2003 році стало ключовим досягненням національної цивілістики [1]. Кодекс закріпив принципи добросовісності, розумності та справедливості, що визначають межі здійснення цивільних прав.

Особливо важливими є здобутки української правової науки у контексті забезпечення прав суб'єктів національної економіки та громадян в умовах збройної агресії РФ. В останні роки розвиток правозастосовної практики в Україні зосереджується на балансуванні інтересів суб'єктів приватного права, запобіганні зловживанню правами та забезпеченні відповідальності за недотримання меж здійснення прав.

Таким чином, концепція здійснення цивільних прав є багатовимірним явищем, яке розвивалося під впливом правової думки різних епох, інтегруючи ідеї свободи, рівності та відповідальності. Українська правова система, збагачена

міжнародним досвідом, сьогодні демонструє здатність адаптувати історичні надбання до сучасних викликів, забезпечуючи верховенство права навіть у складних умовах війни.

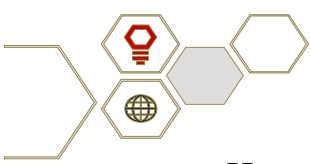
У сучасній правовій доктрині існують чотири ключові підходи до розуміння змісту цивільних прав: волюнтаристський, інтересоорієнтований, нормативістський та інтегративний.

Волюнтаристський підхід акцентує увагу на волі суб'єкта як основі цивільних прав. Згідно з цим підходом, права виникають із вільного волевиявлення особи, що реалізується через правочини та інші юридичні дії. Основним представником цього напрямку є німецький правознавець Фрідріх Карл фон Савіньї, який вважав, що право є вираженням народного духу та волі індивідів [8].

Інтересоорієнтований підхід описує цивільні права як засіб задоволення законних інтересів суб'єктів. Відповідно до цього підходу, право покликане захищати та забезпечувати реалізацію інтересів особи, що відповідають суспільним цінностям. Представником цього напрямку є Рудольф фон Їєрінг, який підкреслював, що право є результатом боротьби за інтереси та служить їх захисту [9].

Нормативістський підхід зосереджується на правових нормах як основі цивільних прав. Згідно з цим підходом, права визначаються та обмежуються законодавчими актами, а їх реалізація повинна відповідати встановленим нормам. Ганс Кельзен, засновник нормативізму, стверджував, що право є системою норм, які регулюють поведінку суб'єктів [10].

Інтегративний підхід поєднує елементи волюнтаристського, інтересоорієнтованого та нормативістського підходів, розглядаючи цивільні права як комплексний феномен, що включає волю суб'єкта, його інтереси та нормативне регулювання [11]. Такий підхід відображає сучасну тенденцію до синтезу різних теорій для більш повного розуміння правової природи цивільних прав.

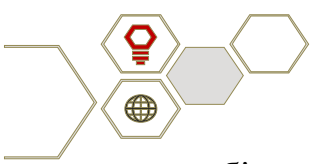
Наведені підходи відображають різні аспекти розуміння змісту цивільних прав у сучасній правовій доктрині, що сприяє глибшому аналізу та ефективнішому застосуванню правових норм у практиці.

Аналізуючи поняття цивільних прав, їх історико-правовий розвиток та концептуальні підходи до розуміння змісту, можна дійти висновку, що здійснення цих прав є багатоаспектним явищем, яке балансує між свободою індивіда та суспільними інтересами. У цьому контексті важливим є визначення меж здійснення прав, адже саме вони забезпечують стабільність правовідносин, запобігають зловживанню правом та захищають права інших учасників правового середовища.

Межі здійснення цивільних прав є ключовим інструментом підтримання рівноваги між автономією особи та потребами суспільства. Правові норми, що закріплюють ці межі, базуються на принципах справедливості, добросовісності та розумності, враховуючи при цьому морально-етичні цінності. Розуміння правової природи меж здійснення цивільних прав і підстав їх встановлення дозволяє сформулювати ефективні механізми для гармонізації інтересів у правовій системі України, особливо в умовах сучасних викликів, спричинених збройною агресією рф.

Принципи здійснення цивільних прав є фундаментальними засадами правового регулювання, що визначають межі та способи реалізації суб'єктивних прав, забезпечуючи баланс між інтересами особи та суспільства. Закріплені в Цивільному кодексі України (ЦКУ) [1], ці принципи також знаходять розвиток у доктринальних вченнях.

Принцип добросовісності - згідно з частиною 3 статті 13 ЦКУ, не допускаються дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах. Зазначений принцип вимагає від суб'єктів цивільних правовідносин діяти чесно та сумлінно, утримуючись від поведінки, яка може порушити права інших осіб або суперечити суспільним інтересам. Доктринально принцип добросовісності розглядається як основа для

запобігання зловживанню правом та забезпечення справедливості у правовідносинах.

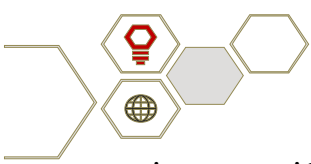
Принцип недопустимості зловживання правом - частина 3 статті 13 ЦКУ забороняє зловживання правом в будь-яких формах. Зазначений принцип спрямований на запобігання використанню права всупереч його призначенню або з метою завдання шкоди іншим особам. Доктринально зловживання правом розглядається як використання повноважень у спосіб, що суперечить принципам добросовісності, розумності та справедливості.

Частина 4 статті 13 ЦКУ встановлює, що при здійсненні цивільних прав особа повинна додержуватися моральних засад суспільства, тому принцип розумності передбачає, що суб'єкти повинні діяти відповідно до загальноприйнятих норм поведінки, враховуючи обставини конкретної ситуації. У доктрині цей принцип тлумачиться як вимога до суб'єктів оцінювати свої дії з позиції середньостатистичної розсудливої особи, що сприяє передбачуваності та стабільності правовідносин.

Хоча ЦКУ прямо не закріплює принцип справедливості, він пронизує весь зміст кодексу та відображається в різних його положеннях. Справедливість вимагає, щоб здійснення цивільних прав не порушувало прав та законних інтересів інших осіб, а також відповідало загальноприйнятим моральним та етичним нормам. У доктрині справедливість розглядається як критерій оцінки правомірності поведінки суб'єктів та основа для вирішення конфліктів інтересів.

Зазначені принципи забезпечують гармонійне функціонування цивільних правовідносин, сприяють захисту прав та інтересів учасників, а також підтримують суспільний порядок і моральні засади, служать орієнтирами для правозастосовної практики та розвитку цивільного законодавства України.

Обмеження цивільних прав є важливим елементом правової системи, спрямованим на підтримання балансу між свободою суб'єкта та необхідністю забезпечення суспільного порядку. Явище обмеження характеризується встановленням у законодавстві меж, які забороняють суб'єкту вільно використовувати своє право, якщо таке використання може порушити права

інших осіб або суперечить загальним суспільним інтересам. Сутність обмеження цивільних прав полягає в правовій регламентації меж здійснення суб'єктивних прав з метою запобігання їх зловживанню, уникнення конфліктів у правовідносинах та забезпечення захисту загальних суспільних цінностей. Такі обмеження не мають на меті скасування прав, а лише встановлюють механізми їхньої реалізації у межах, які відповідають принципам справедливості, розумності та добросовісності [12]. Таким чином, обмеження виступає як захисний інструмент, що одночасно служить інтересам як окремих суб'єктів, так і суспільства в цілому.

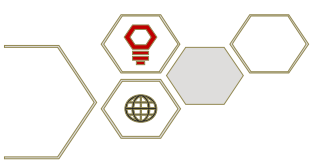
Основні підстави для обмеження цивільних прав можна класифікувати на кілька груп:

1. *Законодавчі підстави.* Законодавство України чітко визначає межі здійснення цивільних прав. Наприклад, частина 3 статті 13 Цивільного кодексу України встановлює, що реалізація прав має здійснюватися добросовісно, без порушення прав інших осіб і моральних засад суспільства. Така норма підкреслює важливість дотримання принципу пропорційності між правами суб'єкта та їх впливом на інших.

2. *Етичні та моральні засади.* Частина 4 статті 13 ЦКУ зазначає, що здійснення цивільних прав має відповідати моральним засадам суспільства. Таким чином, певні форми реалізації прав можуть бути обмежені, якщо вони порушують етичні норми або загальноприйняті моральні цінності.

3. *Захист громадських інтересів.* У випадках, коли здійснення індивідуальних прав суперечить загальним інтересам, можливе встановлення обмежень для збереження громадського порядку, національної безпеки, здоров'я населення чи екологічного балансу. Такі підстави нерідко знаходять відображення у спеціальному законодавстві.

4. *Запобігання зловживанню правом.* Частина 3 статті 13 ЦКУ прямо забороняє зловживання цивільними правами. Таке положення відображає доктринальний підхід, згідно з яким право не може

використовуватися проти його призначення. Зловживання, навіть формально у межах закону, порушує баланс прав і обов'язків, а тому підлягає правовому обмеженню.

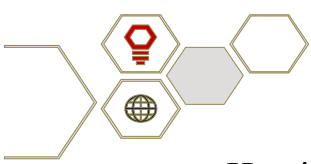
Сучасна доктрина обмеження цивільних прав також акцентує на необхідності забезпечення рівності правових суб'єктів. Умови війни, спричинені агресією РФ, висувають нові вимоги до правової регуляції, зокрема в контексті запобігання маніпуляціям з правами на шкоду національним інтересам чи з використанням гуманітарних гарантій.

Отже, обмеження цивільних прав слугує гарантією стабільності правовідносин та підтриманням рівноваги між інтересами особи, суспільства й держави. Визначені законодавчі механізми дозволяють уникнути конфліктів, захистити права інших учасників правовідносин та утвердити верховенство права навіть у складних умовах.

Свобода здійснення прав і межі, визначені законом, формують діалектичний зв'язок, який лежить у основі цивільного права. Таке співвідношення є предметом постійних дискусій у філософії права та цивілістиці, адже охоплює фундаментальне питання: наскільки свобода особи може бути обмеженою без втрати її сутності?

З одного боку, свобода здійснення прав є виявом автономії особи, її права розпоряджатися своїми діями, майном чи немайновими благами відповідно до власних інтересів. Як обґрунтовував Джон Локк, така свобода є невід'ємною складовою природного права, яке передує будь-якій правовій регуляції [13]. Без свободи суб'єктів права цивільні відносини втрачають сенс, оскільки саме у вільному волевиявленні розкривається їхня сутність.

З іншого боку, повна свобода, позбавлена меж, стане загрозою для інших осіб і суспільства загалом. Іммануїл Кант зазначав, що свобода кожного індивіда має співіснувати зі свободою інших у рамках загального закону. У цьому контексті межі, визначені законом, виступають не стільки обмеженням, скільки формою захисту свободи – як індивідуальної, так і колективної [14].

На рівні позитивного права межі здійснення цивільних прав закріплені для запобігання конфліктам між суб'єктами, де свобода одного стикається зі свободою іншого. У цьому аспекті вони є важливим інструментом забезпечення правопорядку та справедливості. Водночас, якщо законодавець надмірно звужить межі, це може призвести до ерозії свободи, перетворюючи її на ілюзію, що суперечить самим засадам права.

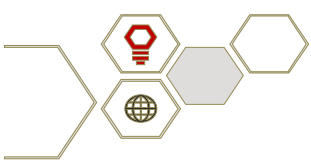
Доктринальна дискусія з цього питання вимагає пошуку консенсусу між цими полюсами. Як запропонував Рудольф фон Їєрінг, право не є абсолютною свободою, але й не є простим набором обов'язків – це баланс інтересів, що відповідає ідеям соціальної справедливості [9]. З огляду на це, консенсус може бути досягнутий через застосування принципу пропорційності.

Принцип пропорційності дозволяє оцінити, чи відповідають встановлені законом межі здійснення прав меті їхнього впровадження, а також чи є ці межі необхідними й адекватними [15]. Застосування цього принципу в правовідносинах, зокрема в умовах українського контексту, має враховувати виклики, спричинені збройною агресією рф, де захист національних інтересів вимагає тимчасового звуження певних прав і свобод.

Таким чином, консенсус у дискусії про співвідношення свободи здійснення прав і меж, визначених законом, полягає у визнанні свободи як основи права, яка реалізується в рамках, що забезпечують баланс між індивідуальними інтересами та потребами суспільства. Законодавець, спираючись на принципи добросовісності, розумності та пропорційності, повинен зберігати цей баланс, аби захищати як свободу особи, так і суспільний порядок, створюючи правове середовище, де свобода і межі доповнюють одна одну, а не вступають у конфлікт.

Висновки. Аналіз змісту та меж здійснення цивільних прав дає змогу сформулювати кілька ключових висновків, які мають як теоретичне, так і практичне значення для розвитку сучасної правової системи України.

По-перше, цивільні права є основою правової автономії особи, яка реалізується у свободі вибору та можливості здійснювати власні інтереси в

межах, визначених законом. Їх зміст формується під впливом багатовікової правової еволюції, філософських концепцій та сучасних підходів до регулювання правовідносин. Зазначені права, закріплені у Цивільному кодексі України, слугують гарантією як індивідуальної свободи, так і стабільності суспільного порядку.

По-друге, межі здійснення цивільних прав є невід'ємною складовою правової системи, спрямованою на захист загальних інтересів та запобігання зловживанню правом. У законодавстві вони закріплюються з метою гармонізації інтересів учасників правовідносин, враховуючи принципи добросовісності, розумності та справедливості. Такий підхід забезпечує рівновагу між свободою та відповідальністю суб'єктів права.

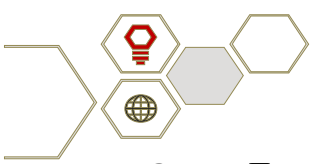
По-третє, в умовах сучасних викликів, зокрема збройної агресії рф, питання здійснення цивільних прав набуває особливого значення. Правова система України повинна забезпечувати захист прав громадян та водночас враховувати суспільні потреби, пов'язані із забезпеченням національної безпеки та збереженням суспільного порядку.

По-четверте, аналіз показує, що в доктрині цивільного права досягнуто консенсусу щодо необхідності застосування принципу пропорційності під час визначення меж здійснення прав. Такий підхід забезпечує баланс між інтересами окремих суб'єктів і суспільства, що слугує основою для формування правової держави.

Таким чином, правове регулювання здійснення цивільних прав має динамічно реагувати на виклики часу, водночас залишаючись вірним своїм фундаментальним принципам. Такий підхід сприятиме зміцненню верховенства права, забезпеченню соціальної справедливості та розвитку громадянського суспільства в Україні.

Список використаних джерел

1. Верховна Рада України. (2003). *Цивільний кодекс України* (Закон № 435-IV від 16 січня 2003 р.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

2. Даниленко, О. В. (2020). Об'єкти цивільних прав: системний підхід до інтерпретації.

https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/download/zbirniki_konf/Azimov_2020.pdf#page=154

3. Кобко-Одарій, В. С. (2024). Основні історичні методики інтерпретації права: іудейська та римська школи. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія юридична)*, (1), 164-170.

<http://journals.lvduvs.lviv.ua/index.php/law/article/download/853/833>

4. Хвойницька-Перейма, Х. М. (2022). Погляд на доктрину природного права крізь теологічну призму Середньовіччя. *Правовий часопис Донбасу*, (3), 13-16.

<https://ljd.dnuvs.ukr.education/index.php/ljd/article/download/175/158>

5. Бабій, В. О. (2020). Правова держава у світовій класичній думці про державу і право.

<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/41577/1/%D0%91%D0%B0%D0%B1%D0%B9.docx>

6. Журавель, О. О. (2020). Досвід регулювання функцій судового контролю в законодавстві окремих зарубіжних країн.

https://dspace.univd.edu.ua/bitstream/handle/123456789/11499/Sudovyi%20kontrol_Zhuravel_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y

7. Організація Об'єднаних Націй. (1948). *Загальна декларація прав людини*.

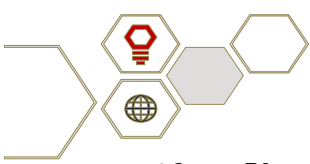
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015

8. Веклич, В. О. (2019). Значущість принципів права у міжнародному комерційному арбітражі. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Юридичні науки*, (2 (58)), 6-12.

<https://journals.maup.com.ua/index.php/law/article/download/794/1313>

9. Малишев, Б. (2010). Вчення Рудольфа Фон Ієрінга про мету в праві. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*, (82), 33-36.

http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VKNU_Yur_2010_82_13.pdf

10. Коваль, Д. (2014). Міжнародно-правові ідеї Ганса Кельзена та сучасні політико-правові процеси в Україні. *Філософія права і загальна теорія права*, (1-2), 471-478. <http://phtl.nlu.edu.ua/article/download/182996/183049>
11. Сімонцева, Л. О. (2023). Поняття та сутність захисту цивільних прав та інтересів органами публічної влади: інтегративний підхід. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*, (2), 26-31. <http://journals.ksauniv.ks.ua/index.php/public/article/download/347/320>
12. Слома, В., & Москалюк, Н. (2022). Межі та обмеження здійснення цивільних прав. <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/47685/1/%D0%A1%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D0%B0.PDF>
13. Васильєв, О. (2023). Правовий аспект вчення Джона Локка про природні права людини. *Наукові заходи Юридичного факультету Західноукраїнського національного університету*, 16-18. file:///C:/Users/1/Downloads/_%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B4.+2023-16-18.pdf
14. Братасюк, М. Г. (2024). Філософсько-правові ідеї Іммануїла Канта та Мануйла Козачинського в контексті сучасності. *Вчені записки*, 124. https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/2_2024/2_2024.pdf#page=130
15. Мічурін, Є. О. (2010). Межі та обмеження цивільних прав. *Право і безпека*, (3), 212-215.